

‘De basis van succes is vertrouwen en respect’

Interview met Connie Rijlaarsdam

Nienke Langebeek Dr. N. Langebeek M ANP, verpleegkundig specialist agz, Rijnstate, Arnhem

21

Tijdens het V&VN VS-congres afgelopen november ontving Connie Rijlaarsdam de Els Borst Prijs voor haar bijzondere project Nu Niet Zwanger. Wat begon als een klein project in Tilburg is uitgegroeid tot een landelijk programma, gefinancierd door het Ministerie van VWS. Nienke Langebeek, redactielid van *Dé Verpleegkundig Specialist*, sprak met haar.

Connie Rijlaarsdam is op vrijdag 2 oktober een van de plenaire sprekers op het V&VN VS virtuele jaarcongres.

Connie, allereerst gefeliciteerd met de prijs! Een mooie prestatie. Kun je ons vertellen wat het project Nu Niet Zwanger inhoudt?

‘Het programma Nu Niet Zwanger ondersteunt kwetsbare mensen bij het maken van een bewuste keuze over het moment van hun kindwens, zodat zij niet onbedoeld zwanger raken. Dit is mogelijk wanneer professionals hier actief begeleiding op aanbieden, beginnend bij een eerlijk gesprek over kindwens, seksualiteit en anticonceptie, waarbij vanuit hun leefwereld wordt stilgestaan bij hun vragen, emoties, ideeën en drempels die daarbij een rol spelen. We gaan het gesprek hierover aan met mannen en vrouwen uit kwetsbare groepen in de maatschappij, vaak met multiproblematiek zoals psychiatrische problemen, verslaving, schuldenproblematiek, verstandelijke beperking, dak- en thuisloos zijn, etc.’

Hoe is het idee voor dit project ontstaan?

‘Het begon tijdens een ketenoverleg in 2014. Er werd een verlaafde dakloze vrouw besproken. Zij was voor de tweede keer zwanger. Haar eerste kindje was bij de geboorte meteen bij haar weggehaald en dat zou nu ook weer gaan gebeuren. Ik vroeg me af hoe het mogelijk was dat deze vrouw, die bij meerdere instanties in beeld was, weer zwanger was, vooral toen bleek dat zij dat zelf helemaal niet had gewild. Wat zou er gebeuren als wij actiever het gesprek zouden aangaan over

kinderwens en anticonceptie en deze vrouwen zouden ondersteunen? En wat is de rol van de verpleegkundig specialist hierin?’

Hoe ben je van start gegaan?

‘Bij de voorbereiding van het project kreeg ik regelmatig te horen: ‘Dat gaat nooit lukken’. Maar ik ben van start gegaan met een pilot. Ik benaderde actief en outreachend mensen in de vruchtbare leeftijd, waarbij er sprake was van een combinatie van problemen. Vanwege deze complexe problemen krijgen zij al professionele begeleiding en zijn er zorgen over de gevolgen van een eventuele zwangerschap. Ik was nieuwsgierig hoe zij zelf hun kindwens zagen en ging met hen hierover in gesprek, waarbij ook seksualiteit en anticonceptiegebruik aan de orde kwamen. Als zij geen kindwens bleken te hebben, heb ik desgewenst praktische, financiële en organisatorische ondersteuning geboden bij het regelen van anticonceptie.’

Hoe waren de eerste reacties?

‘Collega’s van verschillende afdelingen waren over het algemeen enthousiast en zagen vanuit hun dagelijkse werk de toegevoegde waarde van het programma. Samen met ketenpartners is deze pilot in de periode van 2014 tot 2017 succesvol uitgevoerd. In 2016 is de aanpak overgenomen door de gemeente Rotterdam. In beide steden besloot 80 procent

Connie
Rijlaarsdam

van deze kwetsbare mensen – veelal vrouwen – hun eventuele kinderwens vrijwillig en gemotiveerd uit te stellen door geschikte anticonceptie te gebruiken.’

Hoe ging het verder na de pilots?

‘Het succes van beide pilots, samen met mijn onderzoek naar de succesfactoren van deze aanpak, leidde tot landelijke aandacht en waardering. Dat heeft er uiteindelijk toe geleid dat in 2018 met subsidie vanuit het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport het programma Nu Niet Zwanger is ontwikkeld. Het programma wordt inmiddels landelijk ingevoerd en is opgenomen in het landelijk actieprogramma ‘Kansrijke Start’ in de actielijn vóór de zwangerschap. Ik ben als programmamanager nauw betrokken bij de landelijke uitrol. Ervaringen in het land laten zien dat gemiddeld 80 procent van de deelnemers aan het programma de keuze maakt hun kinderwens vrijwillig uit te stellen door te kiezen voor geschikte anticonceptie. Het laat zien dat een gesprek aangaan over kinderwens, seksualiteit en anticonceptie in een behoefte voorziet. Het voorkomt dat mensen onbedoeld zwanger raken. Mocht er wel een actuele kinderwens zijn, dan kan er gekeken worden naar de juiste ondersteuning. Het gaat erom dat deelnemers een bewuste keuze en afweging kunnen maken. Dat is een van de succesfactoren van het programma.’

Wat is de kern van het programma?

‘Het programma Nu Niet Zwanger heeft een integrale aanpak. De kern is dat de betrokken hulpverlener proactief met de

‘De cliënt wordt in staat gesteld om op basis van de juiste informatie zelf een actieve keuze te maken en daadwerkelijk zelf de regie te nemen over de eigen kinderwens’

cliënt in gesprek gaat om de ideeën omtrent kinderwens te verkennen. Bewustwording van de hulpverleners met betrekking tot het onderwerp zorgt ervoor dat zij dit gesprek met de doelgroep kunnen aangaan. Hierdoor krijgen zij inzicht in de individuele behoeften van de cliënt en kunnen ondersteuning op maat bieden. De cliënt wordt in staat gesteld om op basis van de juiste informatie zelf een actieve keuze te maken en daadwerkelijk zelf de regie te nemen over de eigen kinderwens. Dit vormt de basis voor een weloverwogen keuze en voorkomt een onbedoelde (ongewenste) zwangerschap.

Wat maakt het programma zo succesvol?

‘Het succes is vooral de behandelrelatie op basis van vertrouwen. Het gaat om respectvol omgaan met de kwetsbare mens, de tijd nemen, rust hebben in het contact, aandacht voor de sociale context en niet opgeven bij

tegenslag. Een ander belangrijk deel van het succes van het programma is de intensieve samenwerking met de ketenpartners in de sociaal-medische zorg, die deze kwetsbare mensen in beeld hebben. Het programma is zó succesvol dat het inmiddels in steeds meer gemeenten is opgestart of op het punt staat om te starten.'

Is het programma eenvoudig in te voeren voor gemeenten?

'Zeker, maar het invoeren van het programma vraagt wel om een projectmatige aanpak van in totaal twee jaar. Er zijn vier projectfasen met elk een doorlooptijd van zes maanden: voorbereiding, start, optimalisatie en uitbreiding en borging. Samenwerking in allerlei vormen staat centraal in dit programma. Bij de start is het belangrijk zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande netwerken, zowel op uitvoerend als bestuurlijk niveau. Vanuit het landelijk team ondersteunen we hierbij.'

Zijn er ook negatieve reacties?

'Ja, de Clara Wichmann Stichting vraagt zich af of de mensenrechten van de deelnemers voldoende geborgd worden binnen het programma. Het is goed dat hier zorgvuldig naar gekeken wordt, zodat twijfel hierover weggenomen kan worden. De gesprekken hierover lopen nog en ik zie de uitkomst met vertrouwen tegemoet. Vanuit Nu Niet Zwanger staat vrijwillige deelname voorop en als blijkt dat er geen actuele kinderwens is, wordt er gekeken wat er nodig is om een onbedoelde zwangerschap te voorkomen. Mocht er gekozen worden voor een vorm van anticonceptie, dan is er altijd een arts of verloskundige bij betrokken. Verder is er ook een Raad van Advies opgericht die toezicht houdt op de ontwikkeling van het programma.'

'Een gesprek aangaan met kwetsbare, potentiële ouders over kinderwens, seksualiteit en anticonceptie voorziet in een behoefte'

Wat is jouw belangrijkste drijfveer voor dit programma?

'Nu Niet Zwanger wordt uitgevoerd door hulpverleners die al dagelijks, vanuit hun reguliere werk, in contact komen met mensen die moeite hebben overleefd te blijven in deze complexe maatschappij. Vanwege deze contacten kunnen zij hen ook ondersteunen bij het nemen van de regie over het moment van hun kinderwens. Vrijwilligheid staat voorop, er is geen sprake van dwang en drang. Indien er geen kinderwens is, ondersteunen de hulpverleners bij het realiseren van adequate anticonceptie. Dat maakt dat ze dan in staat zijn om zelf weloverwogen tot een actieve keuze te komen, in plaats van dat een zwangerschap hen overkomt. Daarmee wordt veel persoonlijk leed voorkomen, zowel voor de ouder als voor het kind.'

'In de praktijk van de zorgverlening aan kwetsbare mensen zal de kinderwens een lastig onderwerp blijven om bespreekbaar te maken. Daarom hoop ik op een landelijke dekking van het project in de nabije toekomst, zodat kwetsbare mensen een bewuste keuze kunnen maken over het moment van hun kinderwens en niet onbedoeld zwanger raken, met alle problemen die daaraan kleven.'

Meer informatie is te vinden op de website van NNZ: www.nunietzwanger.nl.

Actieprogramma Kansrijke Start

Het actieprogramma Kansrijke Start richt zich op de zorg en ondersteuning aan kwetsbare gezinnen. Ieder kind verdient de best mogelijke start in het leven en een optimale kans op een goede toekomst. De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start. De gezondheid van een kind voor, tijdens en na de geboorte blijkt een belangrijke voorspeller te zijn van problemen – zowel fysiek als mentaal – op latere leeftijd. Minister Hugo de Jonge (VWS), gemeenten, partijen uit de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg slaan daarom in het actieprogramma 'Kansrijke Start' de handen ineen om de kinderen van vandaag en de volwassenen van morgen een betere kans te bieden.